ΠΡΟΤΥΠΟ
ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟ ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΟ
ΑΝΔΡΕΑΣ ΚΑΛΟΔΙΚΗΣ

Σωτήρος Διός & Πραξιτέλους 153
ΠΕΙΡΑΙΑΣ
Τηλ. & Fax: 211 0 134 134 - 135

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ

Γ΄ ΤΑΞΗΣ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

ΔΕΥΤΕΡΑ 11 ΙΟΥΝΙΟΥ 2018 - ΕΞΕΤΑΖΟΜΕΝΟ ΜΑΘΗΜΑ:

ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ

Διδαγμένο κείμενο

Π λ ά τ ω ν ο ς, *Π ο λ ι τ ε ί α* 519c – 520a

Α.

- Έργο, λοιπόν, δικό μας, είπα εγώ (ο Σωκράτης), είναι να εξαναγκάσουμε τα προικισμένα πνεύματα να φτάσουν σταδιακά στο μάθημα το οποίο προηγουμένως είπαμε ότι είναι το ανώτατο, δηλαδή να αντικρίσουν το Αγαθό και να ανέβουν εκείνη την ανηφορική οδό, και αφού ανέβουν και το δουν σε ικανοποιητικό βαθμό, να μην τους επιτρέψουμε αυτό που τώρα επιτρέπεται.
- Ποιο, δηλαδή;
- Το να μένουν οριστικά εκεί, είπα εγώ, και να μη θέλουν να κατεβαίνουν πάλι κοντά σε εκείνους τους δεσμώτες ούτε να μοιράζονται τους κόπους εκείνων και τις τιμές τους είτε αυτές είναι μικρότερης είτε είναι μεγαλύτερης αξίας.
-Μα πώς, είπε, θα αδικήσουμε αυτούς και θα τους κάνουμε να ζουν χειρότερα, ενώ είναι δυνατό να ζουν καλύτερα ;

Β1. Ο Πλάτωνας ολοκληρώνει την αλληγορία του σπηλαίου αναφερόμενος στην πορεία του απελευθερωμένου δεσμώτη προς την έξοδο από αυτό, η οποία συμβολίζει την πορεία του από την άγνοια προς τη γνώση, την απελευθέρωσή του από τα δεσμά των αισθήσεων, με στόχο την κατάκτηση της αλήθειας μέσω της νόησης και της παιδείας. Η πορεία, λοιπόν, του απελευθερωμένου δεσμώτη αποτελεί τον αγώνα του ανθρώπου να βγει από την άγνοια, την πλάνη και τη φαινομενικότητα και να φτάσει στην πραγματική αλήθεια, στον νοητό κόσμο, τον κόσμο των ιδεών.

Σύμφωνα λοιπόν με τον Σωκράτη, έργο των ιδρυτών της πολιτείας («τῶν οἰκιστῶν») είναι να ενδιαφερθούν για την εδραίωση της ιδανικής πολιτείας, δηλαδή να οδηγήσουν τα ξεχωριστά πνεύματα («τὰς βελτίστας φύσεις»), τους φιλοσόφους, στην αρετή και στη θέαση του αγαθού («μέγιστον μάθημα») και να μην τους αφήνουν να αδρανούν μένοντας μακριά από την πολιτική ζωή («μὴ ἐπιτρέπειν αὐτοῖς ὃ νῦν ἐπιτρέπεται»).

Σωτήρος Διός & Πραξιτέλους 153
ΠΕΙΡΑΙΑΣ
Τηλ. & Fax: 211 0 134 134 - 135

Πιο συγκεκριμένα :
α) το αγαθό είναι η μεγαλύτερη αξία («μέγιστον μάθημα»), αφού αυτό πρέπει να κατακτήσουν όλοι οι άνθρωποι και κυρίως όσοι πρόκειται να αναλάβουν τη διοίκηση της πολιτείας. Με τον όρο «μέγιστον μάθημα» ο Πλάτων εννοεί τη θέαση της Ιδέας του αγαθού, την ύψιστη γνώση, που τελικά συμπίπτει με το αγαθό. Σύμφωνα με το σχόλιο του σχολικού εγχειριδίου, ο Πλάτωνας δεν δίνει μια σαφή ερμηνεία για τον τον όρο «αγαθό», που είναι από τους βασικότερους στο φιλοσοφικό του σύστημα, παρά αρκείται σε ορισμένους υπαινιγμούς. «Ἀγαθὸν» πάντως είναι:

- το «εἶναι» και ό,τι διατηρεί το «εἶναι»,
- η τάξη, ο κόσμος και η ενότητα που διαπερνά και συνέχει την πολλαπλότητα,
- ό,τι παρέχει την αλήθεια και την επιστήμη.

Η έκφραση «αὐτὸ τὸ ἀγαθὸν» φαίνεται να δηλώνει την ύψιστη αρχή και την πηγή του όντος και της γνώσης. Πάντως, ήδη στην αρχαιότητα το «Πλάτωνος ἀγαθὸν» ήταν παροιμιακή έκφραση για κάτι το ασαφές και σκοτεινό.

β) το αγαθό μπορεί να προσεγγιστεί όχι βέβαια με τις αισθήσεις, που προσφέρουν ατελή και ψευδή γνώση και επομένως παραπλανούν τον άνθρωπο, αλλά με την καθαρή νόηση («ἰδεῖν»).

γ) η κατάκτησή του είναι δύσκολη και απαιτεί κόπο, επίπονη προσπάθεια και αγώνα («ἀναβῆναι», «ἀνάβασιν»). Πρόκειται για μια ανοδική πορεία, που οδηγεί στην ολοένα υψηλότερη γνώση και διάπλαση ήθους. Πολύ συχνά στον Πλάτωνα λέξεις που σημαίνουν την ανάβαση χρησιμοποιούνται μεταφορικώς για την παιδεία και τα αγαθά που προσφέρει.

Κατά τον Πλάτωνα, λοιπόν, οι φιλόσοφοι είναι εκείνοι που κατορθώνουν να διανύσουν όλα τα στάδια της πορείας προς τη γνώση και να κατακτήσουν με την "νόησιν" και τη διαλεκτική την υπέρτατη Ιδέα του Αγαθού, δηλαδή την ουσία των όντων, την αληθινή γνώση. Αυτοί, γνωρίζοντας το "Αγαθόν" μπορούν να διοικήσουν την πολιτεία με δικαιοσύνη.

Β2α. Ο Σωκράτης στο συγκεκριμένο χωρίο αντικρούει την ατομοκεντρική άποψη του Γλαύκωνα αναφερόμενος στους στόχους του νόμου που ρυθμίζει τη λειτουργία της ιδανικής πολιτείας. Του υπενθυμίζει, λοιπόν, ότι τελικός και κορυφαίος σκοπός του νόμου, τον οποίο προσωποποιεί, δεν είναι η ευδαιμονία μόνο μιας κοινωνικής ομάδας («ἕν τι γένος») αλλά όλης της πόλης («ἐν ὅλῃ τῇ πόλει»). Αντίθετα με το Γλαύκωνα, βλέπει το δίκαιο από τη σκοπιά του συλλογικού συμφέροντος και εκφράζει κοινωνιοκεντρική αντίληψη για την πολιτική οργάνωση της πόλης - κράτους. Ο Σωκράτης θεωρεί ότι το γενικό καλό, το κοινό συμφέρον της πολιτικά οργανωμένης κοινότητας έχει προτεραιότητα έναντι του ατομικού ή του συμφέροντος μιας κοινωνικής ομάδας. Επομένως το κοινό συμφέρον είναι ένα αγαθό που επιβάλλεται με το Νόμο και αποσκοπεί στην αρμονική συνύπαρξη όλων των πολιτών **(«ἐπί τόν σύνδεσμον τῆς πόλεως»).**

Σωτήρος Διός & Πραξιτέλους 153
ΠΕΙΡΑΙΑΣ
Τηλ. & Fax: 211 0 134 134 - 135

β. Ειδικότερα, ο Σωκράτης προσωποποιεί τον Νόμο και του αποδίδει τρεις βασικές λειτουργίες, που αποτελούν τις αναγκαίες προϋποθέσεις για την ύπαρξη και την ευδαιμονία της πόλης. Αρχικά, με το πρώτο μετοχικό σύνολο **(«συναρμόττων τοὺς πολίτας πειθοῖ τε καὶ ἀνάγκῃ»)** προβάλλει την κοινωνική λειτουργία του Νόμου, την επιδίωξη, δηλαδή, της κοινωνικής συνοχής των πολιτών. Η μετοχή «συναρμόττων» υποδηλώνει αυτήν ακριβώς την επιδίωξη. Ο Πλάτωνας συχνά κάνει λόγο για την αναγκαιότητα της αρμονίας, τόσο στην ψυχή του ανθρώπου όσο και στην πόλη. Στην ψυχή η αρμονία επιτυγχάνεται με την υποταγή του κατώτερου μέρους στο ανώτερο: το «ἐπιθυμητικὸν» πρέπει να υποτάσσεται στο «θυμοειδὲς» και αυτό στο «λογιστικόν». Στην πόλη – τη «συλλογική ψυχή»- οι πολίτες οφείλουν να ασχολούνται με αυτό για το οποίο είναι ικανοί και εκπαιδευμένοι, να προσφέρουν την ωφέλεια που μπορούν στο κοινωνικό σύνολο, να ενεργούν μέσα στα όρια και τις αρμοδιότητες της κοινωνικής τους ομάδας. Αν (από φιλαυτία, ματαιοδοξία ή αδυναμία κρίσης) δεν είναι σε θέση να οριοθετήσουν τον τομέα της δραστηριότητάς τους, τότε θα πρέπει να συμμορφώνονται προς τις υποδείξεις των εμπειρότερων, σοφότερων και σωφρονέστερων, δηλαδή των φιλοσόφων – αρχόντων. Οι κατώτερες τάξεις, δηλαδή, πρέπει να υπακούουν στις ανώτερες, όπως πρέπει να συμβαίνει και με τα μέρη της ψυχής του ατόμου. Μόνο αν ισχύουν τα παραπάνω στην πόλη θα επικρατεί δικαιοσύνη, οι σχέσεις μεταξύ των πολιτών θα χαρακτηρίζονται από αρμονία και συνοχή και θα εξασφαλίζεται η ομαλή συμβίωση και κατ' επέκταση η ευδαιμονία όλων των πολιτών.

Για να επιτευχθεί αυτό, ο νόμος χρησιμοποιεί δύο μέσα : **την πειθώ και τη βία.** Συγκεκριμένα, με την πειθώ επιδιώκεται η εκούσια υπακοή των πολιτών στο νόμο. Ο νόμος χρησιμοποιεί, δηλαδή, λογικά επιχειρήματα, προβάλλει υγιή πρότυπα και εκπαιδεύει τους πολίτες, ώστε να συνειδητοποιήσουν τον κοινωνικό τους ρόλο, να παραμερίσουν το προσωπικό τους συμφέρον, να συνεργαστούν με τους συμπολίτες τους και να προσφέρουν ό,τι είναι δυνατόν στο κοινωνικό σύνολο. Η μέθοδος αυτή απευθύνεται κυρίως στους πεπαιδευμένους πολίτες.

Υπάρχουν, όμως, πολίτες και μέλη της κοινωνίας, οι οποίοι δεν πείθονται με τον λόγο. Σ' αυτούς ο νόμος επιβάλλεται με τη βία. Ο όρος δηλώνει εδώ τον εξαναγκασμό των πολιτών να συμμορφωθούν σε όσα ορίζει ο νόμος, με τη χρήση των ποινών, των κυρώσεων που επιβάλλονται στους απείθαρχους. Η άσκηση «βίας» δεν σημαίνει ότι ο νόμος ασκείται με τρόπο τυραννικό και αυταρχικό, ούτε περιλαμβάνει μέτρα που αποσκοπούν στην εξόντωση των απείθαρχων πολιτών. Η μέθοδος αυτή απευθύνεται, κυρίως, στον «ἄπειρον παιδείας ὄχλον», στους απαίδευτους πολίτες που δεν έχουν συνετιστεί με την πειθώ και εξακολουθούν να «πολυπραγμονούν», να υπερβαίνουν τα όρια που έχουν τεθεί στη δραστηριότητά τους, και κατά συνέπεια δεν συνεισφέρουν στη συνοχή της πόλης και διαταράσσουν την κοινωνική αρμονία. Ο καταναγκασμός, όμως, μπορεί να εφαρμοσθεί και σε όσους πεπαιδευμένους δεν έχουν συμμορφωθεί με την πειθώ, ακόμα και στους άρχοντες, που δεν ζουν όπως τους επιβάλλει ο νόμος και το συμφέρον της πόλεως. Ο νόμος εξαναγκάζει ακόμα και τους φιλοσόφους– άρχοντες, τους αρίστους του πνεύματος, να ασκούν την εξουσία με ανιδιοτέλεια, ευσυνειδησία και δικαιοσύνη για το κοινό καλό, την κοινή ευδαιμονία.

Σωτήρος Διός & Πραξιτέλους 153
ΠΕΙΡΑΙΑΣ
Τηλ. & Fax: 211 0 134 134 - 135

Επίσης ο Νόμος με το χωρίο **(«ποιῶν μεταδιδόναι ... ὠφελεῖν»)** επιβάλλει μια από τις βασικές ιδρυτικές αρχές της ιδανικής πολιτείας, τον καταμερισμό της εργασίας. Αυτό σημαίνει ότι κάθε πολίτης, ανάλογα με την τάξη στην οποία ανήκει, υποχρεώνεται να προσφέρει στην πόλη αυτό που μπορεί να προσφέρει («τῆς ὠφελίας ἣν ἂν ἕκαστοι τὸ κοινὸν δυνατοὶ ὦσιν ὠφελεῖν»), χωρίς να υπερβαίνει τα όρια των δυνατοτήτων, των αρμοδιοτήτων και καθηκόντων του. Κάθε τάξη πρέπει να κινείται μέσα στα αυστηρά πλαίσια που έχουν τεθεί: οι δημιουργοί να παράγουν αγαθά και να συντηρούν τους πολίτες, οι φύλακες – επίκουροι να φρουρούν την πόλη και οι φύλακες-βασιλείς να την διοικούν. Ο νόμος δεν επιτρέπει στους πολίτες να ενεργούν εκδηλώνοντας την ελεύθερη βούλησή τους, να ασχολούνται με ό,τι οι ίδιοι επιθυμούν («οὐχ ἵνα ἀφιῇ τρέπεσθαι ὅπῃ ἕκαστος βούλεται»), ούτε να αποσκοπούν στην ικανοποίηση των ατομικών τους αναγκών. Αντίθετα, τους αναγκάζει να δρουν με τρόπο ώστε να υπηρετούν τις ανάγκες του κοινωνικού συνόλου και με σκοπό το κοινό όφελος. Έτσι, τις σχέσεις μεταξύ των πολιτών χαρακτηρίζει η συνεργασία και η αλληλεγγύη, που εξασφαλίζουν τη συνοχή της πόλης, την ομαλή συμβίωση και την κοινή ευδαιμονία.

Τέλος, ο Νόμος με τη φράση **(«καὶ αὐτὸς ... ἐπὶ τὸν σύνδεσμον τῆς πόλεως»)** έχει χρέος να διαπλάθει «ἀγαθούς πολίτες», ικανούς και άξιους να διατηρούν τη συνοχή της πόλης. Για να γίνει αυτό, ο Νόμος θέτει όρια και περιορισμούς στις ατομικές επιθυμίες των πολιτών, ώστε να τιθασευθούν από τη λογική. Παράλληλα, καλλιεργεί την κοινωνική τους συνείδηση, προάγει την πολιτική κοινωνικοποίησή τους. Επιδιώκει, δηλαδή, να διαμορφώσει πολίτες που θα συνειδητοποιούν την προτεραιότητα του κοινού συμφέροντος έναντι του ατομικού. Τέτοιου είδους πολίτες συνεισφέρουν στη συνοχή της πόλης και στην επίτευξη του τελικού σκοπού, της κοινής ευδαιμονίας.

Β3. 1. Κέφαλο.
2. τον χορό.
3. εκδιώχθηκε κακήν κακώς από το νησί.
4. επωμίζονται στρατιωτικά και διοικητικά καθήκοντα.
5. την Τυραννίδα.

Β4α.

ἀφικέσθαι → ανικανοποίητος.
εἶπον → ρήμα.
ἰδεῖν → ιδέα.
μεταδιδόναι → παράδοση.

Σωτήρος Διός & Πραξιτέλους 153
ΠΕΙΡΑΙΑΣ
Τηλ. & Fax: 211 0 134 134 - 135

Β4β.

1. Οι δύο πολιτικές παρατάξεις είναι εγκλωβισμένες σε έναν φαύλο κύκλο αντιπαραθέσεων για την ψήφιση του επικείμενου νομοσχεδίου.

2. Την έπιασαν οι πόνοι του τοκετού και εισήχθη εσπευσμένα στο μαιευτήριο.

3. Οι άνθρωποι δεν πρέπει να επιδιώκουν μόνο την απόκτηση των υλικών αγαθών αλλά και την πνευματική τους καλλιέργεια.

Αδίδακτο Κείμενο

Γ1.

Η ρητορική είναι ανάλογη με τη διαλεκτική· διότι και οι δύο ασχολούνται με κάποια τέτοια (θέματα) τα οποία κατά κάποιο τρόπο, είναι κοινά για όλους τους ανθρώπους στο να τα γνωρίζουν και δεν ανήκουν σε μια διακριτή επιστήμη. Γι' αυτό και όλοι, κατά κάποιο τρόπο, μετέχουν και στις δύο. Διότι όλοι, ως ένα βαθμό, επιχειρούν και να εξετάζουν και να λογοδοτούν και να απολογούνται και να κατηγορούν. Και από τους περισσότερους, λοιπόν, άλλοι κάνουν αυτά τυχαία, ενώ άλλοι λόγω της συνήθειας ως (που είναι) αποτέλεσμα άσκησης. Αφού (επειδή) και οι δύο τρόποι είναι δυνατοί (ενδεχόμενοι), είναι φανερό ότι αυτά θα ήταν δυνατό να τα κάνει κανείς με μία ορισμένη μέθοδο. Γι' αυτό πράγματι πετυχαίνουν και αυτοί (που ενεργούν) από συνήθεια, και αυτοί (που ενεργούν) με τύχη, είναι βέβαια ενδεχόμενο να εξετάσουμε την αιτία, όμως όλοι θα συμφωνούσαν ήδη ότι το εγχείρημα τέτοιου είδους είναι έργο μιας τέχνης.

Γ2α.

ἀφωρισμένης : ἀφωρίσθη.
ὑπέχειν : ὑπόσχες.
πολλῶν : ταῖς πλείσταις.
δρῶσιν : τῶν δρώντων.

Γ2β. **Τά** δέ **τοιαῦτα** ἤδη **πᾶς** ἂν **ὁμολογήσαι / ὁμολογήσειε τῶν τεχνῶν ἔργα** εἶναι.

Σωτήρος Διός & Πραξιτέλους 153
ΠΕΙΡΑΙΑΣ
Τηλ. & Fax: 211 0 134 134 - 135

Γ3α.

τῇ διαλεκτικῇ : ετερόπτωτος προσδιορισμός, δοτική αντικειμενική στο «ἀντίστροφος».

ἐξετάζειν : τελικό απαρέμφατο, αντικείμενο στο ρηματικό τύπο «ἐγχειροῦσιν» (ταυτοπροσωπία).

θεωρεῖν : τελικό απαρέμφατο, υποκείμενο στον απρόσωπο ρηματικό τύπο «ἐνδέχεται» (ετεροπροσωπία).

ἔργον : κατηγορούμενο στο «το τοιοῦτον», μέσω του συνδετικού ρηματικού τύπου «εἶναι».

Γ3β.
Δευτερεύουσα, επιρρηματική αιτιολογική πρόταση. Εκφέρεται με οριστική, γιατί δηλώνει το πραγματικό, εξαρτάται από ρηματικό τύπο αρκτικού χρόνου («δῆλον ἐστί») και είναι κρίσεως.

Γ3γ.

τῶν πολλῶν : ετερόπτωτος προσδιορισμός, γενική διαιρετική στο «οἱ μέν».

εἰκῇ : επιρρηματικός προσδιορισμός του τρόπου στο ρηματικό τύπο «δρῶσιν».

ταῦτα : σύστοιχο αντικείμενο στο ρηματικό τύπο «δρῶσιν».

διά συνήθειαν : επιρρηματικός εμπρόθετος προσδιορισμός της αιτίας στο ρηματικό τύπο «δρῶσιν».